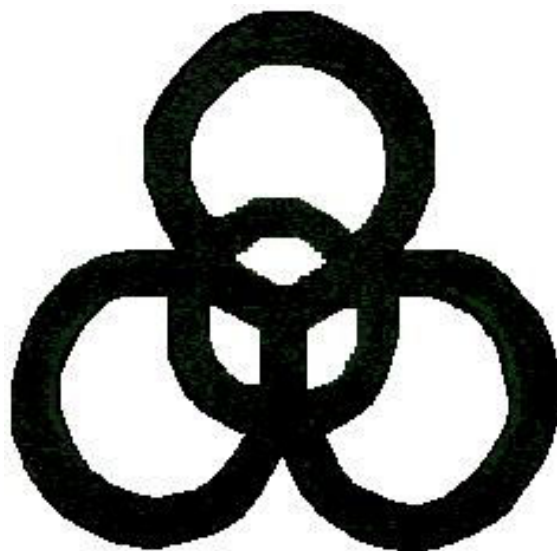

18. SAAMELAISKONFERENSSI
7.-9.10.2004, HONNINGSVÅG

SAAMELAISNEUVOSTO
50 VUOTTA

HISTORIIKKI: LEIF RANTALA

(POHJOISMAIDEN) SAAMELAISNEUVOSTO 1953/1956-2003

Johdanto

Ensimmäiset ajatukset aloittaa yhteistyö Suomen, Norjan ja Ruotsin saamelaisten kesken, koskivat käsityötä. Tammikuussa 1952 pidettiin Tukholmassa pohjoismainen käsityökonferenssi. Mukana olivat mm. Karl Nickul Suomesta, Asbjörn Nesheim, Thor With Norjasta ja Ernst Manker, Maja ja Israel Ruong Ruotsista. Silloin syntyi ajatus aloittaa laajempaa pohjoismaista yhteistyötä saamelaisten kesken. Ensimmäinen valmistava kokous pidettiin Oslossa kesäkuussa, toinen joulukuussa Helsingissä ja silloin laadittiin ensimmäisen saamelaiskonferenssin ohjelma. Todettiin, että Jokkmokk sopii parhaiten konferenssin pitopaikaksi. Ohjelmasta tuli hyvin tiivis, ja oli jopa vaikeaa viedä läpi koko ohjelma neljässä päivässä, jotka oli varattu konferenssille. Ensimmäisen konferenssin koollekutsujina olivat Sámi Sær’vi, Lapin Sivistysseura ja Same Ätnam.

Saamelaisten I konferenssi, 31.8.-3.9.1953, Jokkmokk

Ensimmäisessä konferenssissa pidettiin 27 esitelmää, ja esitelmien pitäjistä 7 oli saamelaisia. Erkki Jomppanen puhui porotaloudesta, Pekka Lukkari koulusta ja vapaasta sivistystyöstä, Aslak Outakoski väestötutkimuksesta, Samuli Porsanger sosiaalihuollosta, Per Fokstad saamelaistaiteen merkityksestä, Gustav Park saamelaisten järjestäytymisestä ja Israel Ruong kulttuuri- ja elinkeinokysymysten suhteesta.

Ensimmäisen konferenssin teemana oli saamelaisten aktivoituminen. Se merkitsi, että sopeutumisen uudenaikaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaelämään tuli olla aktiivinen. Todettiin mm. että ”saamelaisten mahdollisuudet hyödyntää oman alueensa luonnonvaroja tulevat olemaan tärkeitä kansan tulevaisuutta ajatellen ja tähän liittyy saamelaisten aktiivinen sopeutuminen meidän aikaamme”. Ehdotettiin että perustettaisiin pohjoismais-saamelainen instituutti, jossa olisi kolme osastoa: tutkimusosasto, kulttuurin vaalimisosasto ja kansansivistysosasto. Karl Nickul kertoi kolttien elämästä Suonikylässä 1930-1940-luvuilla.

Konferenssiin osallistui 34 osanottajaa Norjasta, 125 Ruotsista ja 31 Suomesta. Konferenssi hyväksyi julkilausuman luonnonvarojen käyttöoikeuksista. Perustettiin toimikunta, jonka tuli suunnitella saamelaisten pohjoismaista yhteistyötä päämääränä perustaa pohjoismainen saamelainen neuvosto. Ennen toista saamelaiskonferenssia tämä toimikunta kokoontui kolmesti. Tammikuussa 1954 perustettiin myös työryhmä, jonka tuli luoda uusia saamen kielen sanoja.

Rovasti Kristian Nissen ehdotti saamelaiskonferenssin tunnukseksi kolmea rengasta, joiden keskellä on pienempi rengas, joka viittaa kolmen maan saamelaisiin. Tätä merkkiä on siitä lähtien käytetty Saamelaisneuvoston logona

Saamelaisten II konferenssi, 16.-18.8.1956, Karasjoki

Toisessa konferenssissa pidettiin taas paljon esitelmiä. Mm. Hans Aslak Guttorm puhui Suomen saamelaisten koulutilanteesta, Carl Johansson Ruotsin nomadikoulusta ja Gustav Park ja Israel Ruong saamelaisalueen luonnonvarojen käytöstä. Grönlannista oli saapunut lehtori Finn Gad, joka kertoi Grönlannin koulutilanteesta.

Konferenssi hyväksyi 3 julkilausumaa: 1) koulu- ja opetuskysymyksistä, 2) Saamenmaan luonnonvaroista ja elinkeinomahdollisuuksista, 3) Pohjoismaiden saamelaisneuvoston perustamisesta. Päätös Pohjoismaiden saamelaisneuvostosta tehtiin 18.8.1956.

Neuvoston tehtävänä oli edistää yhteenkuuluvuuden tunnetta eri saamelaisryhmien välillä, pohtia saamelaiskysymyksiä ja tehdä niitä tunnetuiksi valtaväestöjen keskuudessa.

Neuvoston toimikausi oli kolme vuotta ja saamelaiskonferenssi valitsee neuvoston jäsenet. Konferenssissa oli 18 valtuutettua Suomesta, 30 Norjasta ja 24 Ruotsista. Lapin sivistysseura, Samii Litto, Sámi Sær'vi, Norjan poronhoitosaamelaisten valtakunnallinen järjestö, Ruijan Saamelaisneuvosto, Ruotsin saamelaisten valtakunnallinen järjestö ja Same Ätnam valitsivat valtuutetut. Neuvostossa oli 3 jäsentä Suomesta, 4 jäsentä Ruotsista ja 5 jäsentä Norjasta. Neuvoston tuli kokoontua vähintään kerran vuodessa. Kunkin maan jäsenet muodostivat yhden jaoston. Jaostojen puheenjohtajat muodostivat neuvoston työvaliokunnan. Neuvostolla ei ollut yhteistä puheenjohtajaa, vaan sen jaoston puheenjohtaja, jonka maassa kokous pidettiin, toimi kokouksen puheenjohtajana. Konferenssien julkilausumat viitoittivat ne kysymykset, joiden parissa neuvoston tuli työskennellä.

Saamelaisneuvoston ensimmäinen kokous pidettiin Inarissa 15.-17.4.1957. Silloin oli esillä myös sellaisia kysymyksiä, joita maiden hallitukset olivat tottuneet yksin käsittelemään. Kaikki eivät pitäneet tästä ja esim. vuonna 1958 pidettyyn kokokseen Norjan maatalousministeriö lähetti sähkeen, jossa sanottiin, ettei Saamelaisneuvoston ole soveliaista käsitellä Norjan ja Ruotsin välistä porolaidunsopimusta. Mutta Neuvosto ei piitannut sähkeestä.

Saamelaisneuvosto käsitteli kokouksessaan 8.-9.3.1959 saamelaismääritelmää. Lehtori Thor Frette oli laatinut laajan muistion tästä asiasta. Suomen puolella oli 1949-1951 laadittu ehdotus, jonka mukaan ”saamelaisena pidetään henkilöä, jonka vanhempien tai toisen heistä kotikieli on ollut saame ja joka itsekin puhuu tätä kieltä ainakin tyydyttävästi, ellei ole lapsi tai kuuro”. Saamelaisneuvosto laajensi määritelmän niin, että otettiin huomioon jos yksikin isovanhemmista oli puhunut saamea.

Alusta lähtien Saamelaisneuvostolla on ollut yhteistyötä Pohjoismaiden neuvoston kanssa. Pohjoismaiden neuvosto on hyväksynyt monta suositusta, jotka koskevat esim. poronhoitoa, oikeuksia, kulttuuria, tutkimusta ym. Saamelaisneuvosto järjesti yhdessä Pohjoismaiden neuvoston kanssa Tukholmassa 20.-21.4.1959 konferenssin, jonka aiheena oli saamelaisten oikeudet luonnonvaroihin.

Saamelaisten III konferenssi, 10.-12.8. 1959, Inari

Konferenssissa oli noin 250 osanottajaa. Esitelmää pitivät Tuomo Itkonen ”Inari ja sen asukkaat”, Israel Ruong ”Saamelaiset jutaavina ja paikallaan asuvina saamelaisina” ja Hans J. Henriksen ”Ruijan Saamelaisneuvoston toimet sosiaalialalla”.

Konferenssi lausui, että olisi tarve tehdä tarkka väestötutkimus, jossa olisi erityisesti mukana saamelaisten ammatti- ja kielikuuluvaisuus. Korostettiin myös tarvetta saada aikaan saamelaismääritelmä. Ehdotettiin myös, että saamelaisten vaikuttamismahdollisuuksia poronhoidon hallintoon tulisi lisätä. Pohjoismaiden neuvoston juridinen lautakunta vieraili konferenssissa.

Saamelaisten IV konferenssi, 20.-23.8.1962, Kiiruna

Esitelmää pitivät mm. Ruong ”Näkökohtia saamelaisista”, Yrjö Alaruikka ”Yhteistyö porotalouden alalla”, Tomas Cramér ”Saamelaisten oikeudet” ja Terje Wold ”Ihmisoikeudet ja yhteiskunta”. Tämän konferenssin teemana oli ”demokratia ja vähemmistöt”. Konferenssi korosti, että on tärkeää, että saamelaisilla on edustajia valtioiden komiteoissa, jotka pohtivat saamelaisasioita, että kussakin maassa tutkittaisiin perusteellisesti saamelaisten oikeudet maahan ja veteen ja luonnonvaroihin. Konferenssi kehotti myös pohjoismaiseen yhteistyöhön porontutkimuksen, porotuotteiden jalostuksen ja markkinoinnin aloilla.

Konferenssin yhteydessä oli myös järjestetty taidenäyttely, jonka tunnetuimmat nimet olivat Savio ja Skum. Konferenssi vaati myös, että saamelainen tutkimuslaitos olisi saatava aikaan pikimmiten.

Vuonna 1962 perustettiin Saamelaisneuvoston sihteeristö, joka oli 1976 saakka neuvoston ensimmäisen sihteerin, Karl Nickulin, kotona Espoossa. Alussa valtiot myönsivät pienehköjä rahasummia sihteeristölle Pohjoismaiden neuvoston suosituksen mukaisesti, mutta 1970-luvun puolivälistä lähtien sihteeristö on saanut rahoituksensa Pohjoismaiden ministerineuvoston budjetista. Valtiot ovat koko ajan rahoittaneet jaostojen toiminnan.

Saamelaisten V konferenssi, 30.6.-3.7.1965, Tana

Oula Näkkäläjärvi, Nils Jernsletten ja Israel Ruong pitivät esitelmää konferenssin teemasta, joka oli ”määrätietoinen saamelaisen tulevaisuuden suunnittelu”. Samuli Porsanger, Hans J. Henriksen ja Anders Åhrén puhuivat saamelaisten järjestäytymistarpeesta, Harald Eidheim siitä, mikä estää saamelaisten yhtenäisyyttä, Cramér saamelaiskodicillista ja Erkki Asp siitä, miten Suomen saamelaiset käsittävät tilansa.

Määrätietoiseen saamelaisen tulevaisuuden suunnitteluun kuuluvat konferenssin mielestä nämä toimet: tieverkoston parannus, poronhoidon kehittäminen, poro- ja käsityötuotteiden myynnin lisääminen, matkailun lisääminen, posti- ja puhelinyhteyksien parantaminen, kielilautakunnan perustaminen, koulun tilanteen parantaminen ja saamenkielisten radiolähetysten lisääminen. Todettiin että kehoitus tehdä väestötieteellinen tutkimus, oli toteutettu vain Suomessa. Konferenssi kehotti Norjaa ja Ruotsia toteuttamaan samanlaisia tutkimuksia kuin Suomessa.

Saamelaisten VI konferenssi, 16.-19.8.1968, Hetta

Konferenssin teemana oli ”Onko saamelaisilla tulevaisuutta Pohjolassa?” ja sen alaotsikko oli ”saamelaisten kansainvälisoikeudellinen, valtiollisoikeudellinen ja yksityisoikeudellinen asema”. Osanottajia oli yli 300 ihmistä, heidän joukossaan neljä tutkijaa Neuvostoliitosta, mutta heistä kukaan ei ollut Kuolan saamelainen. Saamelaisneuvostolla oli tapana kutsua Neuvostoliiton saamelaisia konferensseihin, mutta joko ei tullut vastausta, tai tuli vastaus, etteivät voi saapua. Yhteensä pidettiin 19 esitelmää, joista saamelaiset pitivät vain kolme: Nils Jernsletten, Israel Ruong ja Leif Dunfjeld. Julkilausumissa vaadittiin saamelaisille paikkaa Pohjoismaiden neuvostoon, pysyvä rahoitus Saamelaisneuvoston jaostoille, saamelaisten väestölaskennan suorittamista Ruotsissa ja Norjassa, saamen kielen aseman parantamista Suomen kouluissa, petoeläinten parempaa seurantaa, Tenon kalastussäännön parantamista paikallisen väestön hyväksi. Pisin julkilausuma koski saamelaiskodicillia. Hetan konferenssi oli viimeinen konferenssi, johon etupäässä ei-saamelaiset aktiivisesti osallistuivat.

Saamelaisten VII konferenssi, 11.-14. 8. 1971, Jellivaara

Tämän konferenssin tärkein tulos oli saamelaisten kulttuuripoliittisen ohjelman hyväksyminen. Ohjelmahan alkaa sittemmin jo tunnetuiksi tulleilla sanoilla: ”Me olemme saamelaisia ja tahdomme olla saamelaisia, emme sen enempää tai vähempää kuin maailman muut kansat. Me olemme yksi kansa, meillä on oma kieleemme ja oma kulttuuri- ja yhteiskuntarakenteemme. Me olemme kautta aikojen eläneet Saamenmaassa, hankkineet siellä toimeentulomme ja luoneet kulttuurin, jonka me tahdomme elävän ja kehittyvän.”

Sitten korostetaan saamelaisten poliittisia, sosiaalisia ja oikeudellisia perinteitä. Pysyvät juridiset oikeudet ovat perustana sosiaaliselle ja kulttuuriselle turvallisuudelle ja elinkeinojen kehitykselle. Saamelaiskonferenssit tarvitsevat pysyväisemmän muodon ja niiden tulee kokoontua joka vuosi. Pohjoismainen saamelaisinstituutti on pikimmiten perustettava ja sen tärkeimpien alojen on oltava tutkimus, korkeampi koulutus ja kansansivistys. Koulun tulee antaa lapselle turvallisuuden ja harmonian tunne siten, että saamen kieltä, kulttuuria, historiaa ja työelämää opetetaan laajemmalla pohjalta. Käsityöllä, taidekäsityöllä ja taiteella on itseisarvonsa ja ne ovat tärkeitä tulonlähteitä ja sivuelinkeinoja. Paremmat kulkuyhteydet ovat tärkeitä kuten sekin, että saamen kieltä käytetään sekä radiossa ja lehdissä, jotka tarvitsevat laajaa tukea.

Konferenssissa oli kuusi työryhmää, jotka valmistelivat ehdotuksia seuraavilla aloilla: kieli, opetus, kirjallisuus, Saamelaisinstituutti, joukkotiedotusvälineet, saamelaisjärjestöt, talous, oikeus, ympäristö, taide ja taidekäsityö. Konferenssi perusti myös Saamen kielilautakunnan.

Pohjoismainen saamelaisinstituutti aloitti toimintansa 1973 Koutokeinossa. Saamelaisneuvosto oli instituutin neuvoa antava elin ja neuvosto/konferenssi ehdotti seitsemän hallituksen jäsentä kahdestatoista.

Saamelaisten VIII konferenssi, 26.-28.6. 1974, Snåsa

Vuonna 1974 järjestettiin saamelaiskonferenssi ensimmäisen kerran eteläsaamelaisten alueella. Konferenssi alkoi hyvin murheellisesti kun tuli tieto, että Suomen saamelaisedustajia kuljettanut lentokone oli syöksynyt mereen. Suomen puolen konferenssivaltuuskuntana oli Saamelaisvaltuuskunta, joka oli perustettu 1973.

Konferenssi hyväksyi lukuisia päätöslauselmia tai lausuntoja. Ne koskivat seuraavia aloja: oikeudet ja luonnonvarojen käyttö, suunnittelukysymykset, kalastusoikeudet, Jiešjávri (!), elinkeinot ja ympäristö, saamen käsityö, kieli, kielilaki, tiedotus, opetus, järjestöt ja hallinto ja saamelaisten asema Pohjoismaissa. Käsityön yhteydessä konferenssi nimitti yhteisen käsityölautakunnan, jonka tuli saada aikaan suojelumerkki käsityölle, työskennellä raaka-ainekysymyksissä, tutkia käsityöopetusta ja markkinointia. Kielen yhteydessä määriteltiin kielilautakunnan tehtävät. Sen piti mm. ”jatkaa työtä saamen kielen murteiden kirjoitustapojen kanssa...” ja ”jatkaa työtä saamenkielisten paikannimien kanssa kartoissa, tienviitoissa ja muutenkin julkisessa käytössä”. Vaadittiin yhteinen kaikkien Pohjoismaiden saamelaisille tarkoitettu kielilaki. Vaadittiin vielä, että Pohjoismaiden neuvosto hyväksyisi täysjäsenekseen yhden saamelaisedustajan, jonka saamelaiskonferenssi valitsee.

Konferenssi hyväksyi vielä kaksi erillistä julkilausumaa. Ensimmäisessä konferenssi moitti Pohjoismaiden ministerineuvostoa siitä, että se on kovasti karsinut Saamelaisinstituutin vuoden 1975 määrärahaa. Toisessa julkilausumassa konferenssi piti tarpeellisena, että saataisiin aikaan saamelaislaki ja kehotti Suomen hallitusta tuomaan eduskunnalle lakiehdotuksen, joka noudattaa saamelaiskomitean ehdotusta. Tämän lain tulisi sittemmin voida olla mallina Norjan ja Ruotsin saamelaislaeille.

1970-luvulla alkoi myös maailman alkuperäiskansojen yhteistyö. Alussa oli kyse arktisten kansojen yhteistyöstä. Ensimmäinen konferenssi pidettiin Kööpenhaminassa marraskuussa 1973. Mukana olivat saamelaisten lisäksi Kanadan ja Grönlannin inuiitit ja Kanadan intiaanit. Saamelaisten puolesta pitivät esitelmiä Pekka Aikio, Aslak Nils Sara ja Tomas Cramér. Saamelaisten VIII konferenssi valitsi valtuutettuja alkuperäiskansojen ensimmäiseen konferenssiin Kanadassa. Alkuperäiskansojen maailmanneuvoston (World Council of Indigenous Peoples, WCIP) perustamiskokous pidettiin 27.-31.10.1975 Port Albernessa Kanadassa. Silloin laadittiin Maailmanneuvoston sääntöehdotus ja hyväksyttiin julkilausumia. Osanottajina olivat saamelaisten ja inuiittien lisäksi Australian ja Uuden Seelannin aboriginaalit ja maorit ja Pohjois-, Keski- ja Etelä-Amerikan intiaanit.

Saamelaisten IX konferenssi, 12.-14.6. 1976, Inari

Saamelaisneuvoston sihteerinä oli vuodesta 1972 alkaen toiminut Samuli Aikio, mutta 1.3.1976 palkattiin apulaissihteeriksi Leif Rantala. Hän oli neuvoston ensimmäinen vakinainen työntekijä, alussa osa-aikaisesti, mutta 1.10.1977 alkaen täysiaikaisesti. Samuli Aikio jätti sihteerin tehtävät 1.10.1977. Sihteeristön arkisto siirrettiin 1.3.1976 Karl Nickulin kodista osoitteeseen Runeberginkatu 51C51 Helsingissä. Neuvoston käytössä oli yksi huone.

Saamelaisneuvosto täytti 20 vuotta 1976 ja siksi neuvosto oli kutsunut perustajiaan konferenssin kunniavieraiksi: Hans J. Henriksen ja Asbjörn Nesheim Norjasta, Israel Ruong vaimoineen Ruotsista ja Karl Nickul Suomesta. Alkuperäiskansojen maailmanneuvoston edustajana oli kutsuttu puheenjohtaja George Manuel. Esitelmiä pitivät Pohjoismaiden ministerineuvoston pääsihteerit Olli Bergman, Saamelaisinstituutin johtaja Aslak Nils Sara, fil.tri Eino Siuruainen Pohjois-Suomen tutkimuslaitokselta ja George Manuel.

Ruotsin saamelaisten valtakunnallinen järjestö ja Same Ätnam Ruotsista, Norjan saamelaisten valtakunnallinen järjestö ja Norjan poronhoitosaaamelaisten järjestö olivat nimittäneet konferenssin valtuuskunnat, mutta Suomen puolella Saamelaisvaltuuskunta edusti Suomen saamelaisia.

Konferenssi hyväksyi päätöslauselmat seuraavista kysymyksistä: Saamenmaan luonnonvarojen hyödyntäminen ja hyödyntämistaso, saamelaisten palkkatyöt, ammattikoulutus, työmarkkina-kysymykset, taloudelliset oikeudet, kieliasiat ja konferenssin tavoitteiden kehittäminen. Viimeksi mainitun kysymyksen kohdalla konferenssi vaati, että seuraavaan konferenssiin mennessä tulee laatia ehdotus saamelaispoliittiseksi ohjelmaksi, jonka sitten konferenssi hyväksyy. Konferenssi perusti myös museolautakunnan, jonka tuli tutkia saamelaismuseoiden tilannetta ja kehittämistä. Kieliasioissa kehoitettiin kielilautakuntaa kiirehtimään työtään saamen kielilain aikaansaamiseksi.

Konferenssi hyväksyi myös ehdotuksen, jonka perusteella saamelaiset liittyivät Alkuperäiskansojen Maailmanneuvostoon. Saamelaisneuvosto päätti myös järjestää Maailmanneuvoston toisen yleiskokouksen, joka pidettiin Kiirunassa 24.-27.8. 1977. Tämä kokous on ehkä suurin tapahtuma, jonka Saamelaisneuvosto koskaan on järjestänyt. Osanottajina oli yli 1000 ihmistä 18 maasta. Saamelaisneuvosto oli mm. vuokrannut charter-koneen Amerikasta Luulajaan.

Pohjoismaiden neuvosto kehotti 1976 ministerineuvostoa laatimaan toimintaohjelman saamelaisten kulttuurielämän vahvistamiseksi. Ohjelman laativat Matti Morottaja ja Alf Isak Keskitalo. Se valmistui 12.2.1978.

Saamelaisten X konferenssi, 20.-22.6. 1978, Arjeplog

Konferenssi hyväksyi periaatteellisesti em. selvityksen, joka oli saanut nimekseen ”saamelaisten kulttuuripoliittinen kehityssuunnitelma”. Edellinen konferenssi oli myös kehottanut neuvostoa laatimaan elinkeino- ja sosiaalipoliittista ohjelmaa. Neuvostolla oli silloin ympäristö- ja elinkeinolautakunta, joka yhdessä Saamelaisinstituutin kanssa laati ehdotuksen. Aslak Nils Sara piti konferenssissa esitelmän tästä ohjelmaehdotuksesta. Äänestyksen jälkeen hyväksyttiin saamelaisten elinkeino- ja sosiaalipoliittinen ohjelma.

Edellinen konferenssi pyysi myös laatimaan saamelaispoliittisen ohjelman. Ohjelmaehdotuksen oli laatinut Nils Jernsletten. Konferenssi hyväksyi ehdotuksen pääkohdat, mutta päätti samalla että työtä on jatkettava.

Lars-Anders Bær puhui kulttuurisesta ja poliittisesta identiteetistä. Hän korosti miten tärkeää on saada saamelaislippu ja kansallispäivä (ehdotus oli tullut Bergenin saamelaisyhdistykseltä 1976) ja saamelaisten kansallislaulu.

Pohjoismaiden saamelaisneuvoston säännöt olivat silloin olleet voimassa 1956 lähtien ja oli tarve uudistaa ne. Jo ennen konferenssia tätä kysymystä oli pohdittu monessa kokouksessa ja asia herätti konferenssissa laajan keskustelun, muttei löytynyt yksimielisyyttä.

Tämä konferenssi jää historiaan konferenssina, joka hyväksyi pohjoissaamen yhteisen kirjoitustavan.

Saamelaisneuvostolla oli 1976-1978 seuraavat lautakunnat ja työryhmät: kielilautakunta, käsityölautakunta, elinkeino- ja ympäristölautakunta, opetuslautakunta, tiedotuslautakunta ja museolautakunta.

Saamelaisten XI konferenssi, 16.-19.6. 1980, Tromssa

Saamelaisneuvosto siirsi kesällä 1979 sihteeristönsä Helsingistä Utsjoelle. Virallisesti sihteeristö avattiin 1.8. 1979 vuokratalossa. Samana päivänä aloitti työnsä myös Leena Aikio, neuvoston pitkäaikainen työntekijä.

Konferenssissa Nils Jernsletten taas piti esitelmän saamelaispoliittisesta ohjelmasta, joka sitten yksimielisesti hyväksyttiin. Färssaarelainen kansankärjäedustaja Erlendur Paturson kertoi maansa poliittisista pyrkimyksistä ja vertaili Färssaarten ja saamelaisten tilannetta. Nils Aslak Valkeapää puhui saamelaistaiteesta ja ehdotti mm. Davvi Latnja-nimisen kulttuuritalon perustamista. Alf Isak Keskitalo puhui käsityömerkistä. Konferenssi tekikin periaatepäätöksen tällaisen käsityömerkin käyttöönottamisesta. Ole Henrik Magga käsitteli kysymystä saamen kielen asemasta, josta konferenssi hyväksyi julkilausuman. Samuli Aikio puhui saamelaisten pohjoismaisista koulutuskysymyksistä, josta myös konferenssi hyväksyi lausuman. Leif Halonen vuorostaan puhui saamelaisten ympäristöstä ja siitäkin hyväksyttiin julkilausuma.

Saamelaisneuvoston säännöt olivat esillä jo edellisessä konferenssissa. Pitkän ja mutkikkaan valmistelutyön jälkeen Saamelaisten XI konferenssi hyväksyi uudet säännöt. Tavoitepykälässä sanotaan nyt että Pohjoismaiden saamelaisneuvosto on saamelaisten yhteinen elin siten, että neuvosto on Norjan ja Ruotsin pääjärjestöjen ja Suomen saamelaisvaltuuskunnan yhteistyöelin. Neuvostoon kuuluu nyt neljä edustajaa kustakin maasta. Neuvosto valitsee nyt itselleen puheenjohtajan vuodeksi kerralla. (Tällaista järjestelmää ei ollut aikaisemmin ja vasta nyt neuvosto sai muodollisen puheenjohtajan.) Konferenssiin, joka valitsee neuvoston jäsenet, kuuluu 20 valtuutettua kustakin maasta. Konferenssi pidetään joka kolmas vuosi.

Edellinen konferenssi hyväksyi saamelaisten kulttuuripoliittisen kehittämissuunnitelman ja tämän suunnitelman perusteella Ministerineuvosto myönsi Saamelaisneuvostolle ns. kulttuurimäärärahoja seuraavasti: 1979 – 100.000 tanskan kr, 1980 – 125.000 tanskan kr ja 1981 – 150.000 kr. Samalla Ministerineuvosto nimesi työryhmän (1.4.1980), jonka tuli selvittää miten ministerineuvoston pitäisi olla mukana tukemassa saamelaisten kulttuurielämää. Tämä selvitys oli valmiina 13.4. 1981. (Julkaistu Skandinavian kielillä ja saameksi, saameksi 74 s.) Selvitys ehdotti mm. pohjoismaista saamelaista kulttuurirahastoa, jonka pääoma olisi 1 milj. tanskan kruunua. Ministerineuvosto myönsi silti 1982 - 190.000 tkr ja 1983 - 200.000 tkr.

Yhteistyö muiden alkuperäiskansojen kanssa jatkui, ja neuvoston edustajat kävivät mm. Etelä-Amerikassa.

Saamelaisten XII konferenssi, 11.-14.8.1983, Utsjoki

Alkuperäiskansojen maailmanneuvoston kolmas yleiskokous järjestettiin 27.4.-2.5. 1981 Canberrassa. Saamelaisia osallistui yhteensä 53. Yleiskokouksen jälkeen saamelaiset tekivät viikon kestävä matkan ja vierailivat aboriginaalien asuinpaikoilla ja reservaateissa.

Utsjoen konferenssin avajaisiin osallistuivat Suomen presidentti Mauno Koivisto puolisoineen. Konferenssi oli historiallinen siinäkin mielessä, että siihen osallistui ensimmäisen kerran Neuvostoliiton saamelainen, Vasilij Selivanov. Hänen matkaselostuksensa ilmestyi Lovoizerskaja Pravdassa vasta 7.4. 1984.

Edellä mainittujen lautakuntien lisäksi neuvostolla oli seuraavat lautakunnat ja työryhmät: juridinen lautakunta, naisasioiden työryhmä ja saamelaisten korkeakouluasioiden työryhmä.

Näihin aikoihin Altan asia oli hyvin ajankohtainen ja se heijastui myös konferenssin ohjelmassa. Saamelaisneuvosto lausui muutaman kerran protestinsa patoamista vastaan ja neuvosto kävi 17.10.1981 paikan päällä Fállejoikka –joella ja tapasi alueen poronhoitajia. Itse konferenssissa Aslak Nils Sara puhui aiheesta, joka oli otsikoitu ”Kansainväliset määräykset jotka suojelevat ja vaalivat alkuperäiskansoja”. Ole Henrik Magga puhui saamen kielilaista, Laila Somby Sandvik saamelaislasten kasvatusoloista, Niilo Aikio ympäristöohjelmasta ja Leif Dunfjeld saamelais-poliittisen ohjelman jatkotyöstä.

Konferenssi hyväksyi laajan museoselvityksen, luulajansaamen ortografian, julkilausuman rajapassimääräyksistä, lausuman Keski-Amerikan alkuperäiskansojen tilanteesta, ajoverkkokalastuksesta, julkilausuman kielilaista, uumajansaamen kielestä ja saamelaislasten kasvatusoloista.

Saamelaisneuvosto avasi 20.8.1984 alkuperäiskansatoimiston Genevessä. Toimiston perustajana oli Alkuperäiskansojen maailmanneuvosto, mutta Saamelaisneuvostolla oli vastuu toimiston rahoituksesta ja toiminnasta. Ensimmäinen työntekijä oli 5 kuukauden ajan Gunhild Sara ja 1.2.1985 lähtien siellä toimi Leif Dunfjeld. Konttori toimi kesään 1986 asti. Alkuperäiskansojen maailmanneuvoston 4. yleiskokous pidettiin 21.-30.9.1984 Panama Cityssä. Mukana oli sekä saamelaisia poliitikkoja ja kulttuurityöntekijöitä. Saamelaisneuvosto toteutti hankkeita Etelä- ja Keski-Amerikassa.

Saamelaisten XIII konferenssi, 13.-15.8. 1986, Åre

Saamelaiskonferenssi järjestettiin v. 1986 Ruotsin Åressa, joka on suuri turistikeskus. Konferenssin teemana olikin matkailu. Aiheesta puhuivat Pekka Aikio, Ingvar Åhrén ja Svein Ottar Helander. Saamelaislasten kasvatuksesta puhuivat Laila Somby Sandvik ja Helena Guttorm. Saamelaispoliittisesta ohjelmasta puhui Nils Isak Eira, saamelaisten ulkopoliittisesta ohjelmasta

Lars-Anders Bær, ympäristöohjelmasta Leif Halonen, saamelaisten kansallisista tunnusmerkeistä Rose-Marie Huuva ja Saamelaisinstituutista Elina Helander.

Konferenssi päätti, että on tutkittava minkälaisia vaikutuksia matkailulla on ollut ja tulee olemaan saamelaisten alueille ja saamelaisten yhteisöön, ja että on nimitettävä työryhmä, jonka tulee jatkaa työtä saamelaislasten kasvatustilanteen parissa. Saamelaisten ympäristöohjelma hyväksyttiin, ja hyväksyttiin myös uusi saamelaispoliittinen ohjelma.

Saamelaisten XIII konferenssi päätti myös saamelaisten lipusta. Ennen sitä oli järjestetty kilpailu, johon 27 osanottajaa oli lähettänyt 74 ehdotusta. Kilpailun voittajaksi tuli Astrid Båhl'in ehdotus. Isak Saban kirjoittama ”Saamen suvun laulu” valittiin saamelaisten kansallislauluksi. Sävelkysymys lykättiin, samoin liputuspäiväasia.

Konferenssi hyväksyi myös julkilausumia Tshernobylin onnettomuudesta, saamelaisten oikeuksia ja asemaa koskevasta sopimuksesta sekä saamelaisten korkeakoulu- ja tutkimuslaitoksesta.

Pohjoismaiden ministerineuvosto päätti palkata kulttuurin selvitysmiehen vuosiksi 1984-1986. Hänen tehtävänä oli selvittää saamelaiskulttuurin tilaa ja tehdä parantamisehdotuksia. Selvitysmieheksi valittiin Veikko Holmberg. Hänen loppuraporttinsa tuli olla valmiina syyskuussa 1986. Ministerineuvosto myönsi kulttuurirahoja seuraavasti: 1984 - 400.000 tkr., 1985- 600.000 tkr. Saamelaisneuvosto antoi 1985 ensimmäisen kerran neuvoston kunniapalkinnon. Sen sai Áillohaš, Nils Aslak Valkeapää. Luettelo kunniapalkinnon saajista 1985-2000 löytyy tämän kirjoituksen lopusta.

Ajanjaksona 1984-1986 toimivat seuraavat lautakunnat ja työryhmät: kielilautakunta, saamelaispoliittisen ohjelman työryhmä, käsityön työryhmä, saamelaislasten kasvatustilanteen työryhmä, ympäristöohjelman työryhmä ja naistyöryhmä.

Saamelaisten 14. konferenssi, 4.-6.8. 1989, Lemmijoki (Lakselv)

Alkuperäiskansojen maailmanneuvoston 5. yleiskokous pidettiin 11.-17.7.1987 Limassa.

Saamelaiskulttuurin selvitysmies sai työnsä valmiiksi 1986. Hän ehdotti kulttuurisihteerin toimen perustamista Saamelaisneuvostoon 1988 lähtien, vakinaisen kulttuurilautakunnan perustamista, säännöllistä tukea taideyhdistysten sihteeristön toimintaa varten ja vakinaista kirjallisuus- ja kulttuuritukea. Ministerineuvosto myönsi kulttuurivaroja seuraavasti: 1987 - 449.800 FIM, 1988- 488.600 FIM ja 1989 - 226.360 FIM. Ministerineuvosto asetti ehdot vuoden 1989 määrärahalle, joiden mukaan oli perustettava kulttuurilautakunta, osa tuesta oli varattava neuvoston sihteeristölle ja oli palkattava kulttuurisihteerin.

Saamenkielisen kaunokirjallisuuden jakelujärjestelmä aloitettiin vuonna 1985 Pohjoismaiden kulttuurirahaston tuella. Järjestelmän tarkoitus oli tehdä saamenkielinen kaunokirjallisuus tunnetuksi ja paremmin levittää kirjoja alueilla, joilla on pitkät välimatkat kirjakauppoihin. Rahallista tukea saatiin vuosina 1986-1988 norjalaisista, ruotsalaisista ja suomalaisista kansallisista lähteistä. Pohjoismaiden ministerineuvosto rahoitti järjestelmän 1990-1996. Summat olivat esim. 1985 - 85.000 ja 1996 - 220.000 FIM. Vuosina 1997-1998 jakelujärjestelmän rahoittivat Saamelainen kehitysrahasto, Ministerineuvosto ja Interreg-Sápmi osana hanketta ”Lue saameksi!”. Kirjojen vastaanottajina olivat päiväkodit, koulut, vanhainkodit jne. Niiden lukumäärä vaihteli 300-500 vuosittain.

Konferenssin teemana oli saamelainen itsemäärääminen. Iisakki Sara, Johan Mathis Turi, Ingvar Åhrén, Ragnhild Nystad ja Aslak Nils Sara pitivät esitelmiä tästä aiheesta. Näiden esitelmien pohjalta konferenssi hyväksyi muutaman julkilausuman: ILO-sopimus 107, sotilaallinen tilanne

arktisilla alueilla ja saamelaisten kansainväliset oikeudet ja velvollisuudet. Sven-Roald Nystö puhui saamelaisten kielityön tulevaisuudesta, ja konferenssi hyväksyi kielilautakunnalle väliaikaiset säännöt. Inger Margarethe Olsen oli kirjoittanut puheenvuoron saamelaisnaisten tilanteesta ja siitä hyväksyttiin julkilausuma. Inga Hermansen Hetta puhui käsityöstä ja konferenssi teki päätöksen käsityömerkin säännöistä. Konferenssi hyväksyi myös saamelaisten opetus- ja koulutuspoliittisen ohjelman, mutta päätti asettaa uuden työryhmän laatimaan konkreettisempi ohjelma saamelaislasten kasvatustilanteesta.

Kaksi saamelaisjärjestöä oli anonut jäsenyyttä Saamelaisneuvostoon, mutta niiden anomukset lykättiin seuraavaan konferenssiin 1992. Avauspuheessaan Leif Halonen korosti, että Saamelaisneuvosto tarvitsee uuden rakenteen. Neuvostoliitosta oli saapunut saamelainen Edvard Julin, joka toi konferenssille tervehdyksensä Neuvostoliiton saamelaisilta. Edellisessä konferenssissa ei ollut yhtään Neuvostoliiton saamelaista.

Tällä kaudella Saamelaisneuvostolla oli seuraavat lautakunnat ja työryhmät: kielilautakunta, kulttuurilautakunta, opetus- ja koulutuspoliittinen työryhmä, lasten kasvatuksen työryhmä, käsityölautakunta, juridinen lautakunta, lipputyöryhmä, saamen suvun laulun työryhmä, alkuperäiskansojen maailmanneuvoston 6. yleiskokouksen valmistelutyöryhmä, naislautakunta, Neuvostoliiton saamelaisten yhteistyön työryhmä ja pohjoismaisen saamelaisradion työryhmä.

Vuonna 1987 perustettiin neuvoston alkuperäiskansaosasto sen jälkeen kun Geneven toimisto oli lopetettu vuonna 1986. Saamelaisneuvosto sai 1989 NGO roster –statuksen YK:n järjestelmässä.

Saamelaisten 15. konferenssi, 15.-17.6. 1992, Helsinki

Saamelaisneuvosto järjesti 8.-12.8. 1990 Alkuperäiskansojen maailmanneuvoston 6. yleiskokouksen Tromssassa. Neuvostoliiton saamelaiset osallistuivat myös kokoukseen. Konferenssin teemana oli ”Our common future”.

Norja hyväksyi 1990 ILO-sopimuksen 169. Tämä sopimus astui voimaan 5.9. 1991. Kahdeksan valtion ympäristöministerit kokoontuivat kesäkuussa 1991 Rovaniemelle ja se oli alku Arktisen neuvoston perustamiselle (19.9.1996 Ottawassa). Saamelaisneuvosto sai pysyvän osallistujan (Permanent Participant) statuksen ja on aktiivisesti ottanut osaa työhön.

YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssi järjestettiin Rio de Janeirossa 3.-14.6.1992.

Saamelaisten 15. konferenssi hyväksyi Kuolan saamelaisjärjestön neuvoston jäseneksi ja siten Venäjän saamelaiset olivat ensimmäisen kerran virallisena valtuuskuntana konferenssissa. Norjan puolen Sámi Eatnansarvi hyväksyttiin myös jäsenjärjestöksi. Konferenssi muutti neuvoston säännöt niin, että nyt siihen kuuluu 5 edustajaa Norjasta, 4 Suomesta, 4 Ruotsista ja 2 Venäjältä. Konferenssin valtuutettujen luku on 20 Suomesta, 20 Ruotsista, 20 Norjasta ja 5 Venäjältä. Pohjoismaiden saamelaisneuvoston nimeksi tuli nyt pelkkä ”Saamelaisneuvosto” kaikilla kielillä. Konferenssi järjestetään tästä lähtien joka 4. vuosi.

Koska Venäjän saamelaiset nyt olivat saaneet vakituiset yhteydet Pohjoismaiden saamelaisiin ja heidän elintilanteensa oli paljon vaikeampi kuin täällä, ja kun oli alkanut tulla lukuisia avustuspyyntöjä, Saamelaisneuvosto päätti laatia Venäjän saamelaisten avustussuunnitelman. Se valmistui 1993 ja sen tekijöinä olivat Nina Afanasjeva ja Leif Rantala.

Konferenssin teemana oli ”saamelaiset yhdentyvässä Euroopassa”. Suomen pääministeri Esko Aho puhuikin Euroopan yhdentymisestä. Alustuksia pitivät myös Steinar Pedersen, Hans Dau, Nils Thomas Utsi, Sonia L. Popa, Ingvar Åhrén ja Pekka Aikio. Peter Stenlund ja Leif Dunfjeld puhuivat aiheesta ”saamelaiset ja saamelaiskonventio ETYK:in yhteydessä”.

Konferenssi päätti että helmikuun kuudes päivä on saamelaisten kansallispäivä, hyväksyi seitsemän liputuspäivää ja Arne Sörlien sävellyksen saamelaisten kansallislaulun sävelmäksi .

Konferenssi hyväksyi periaatelausuman saamelaiskonventiosta ja lausuman Euroopan yhdentymästä. Se kehotti Ruotsia, Suomea, Venäjää ja Tanskaa allekirjoittamaan ILO:n yleissopimuksen 169. Konferenssi antoi saamelaisneuvostolle valtuudet lopullisesti hyväksyä saamelaislasten oikeuksien ohjelman (tehtiin 27.-28.11.1992), hyväksyi Kielilautakunnan uudet säännöt. Lopuksi konferenssi hyväksyi julkilausuman Columbuksen 500-vuotis juhlia vastaan ja julkilausuman koskien Suomen saamelaislakiehdotusta.

Tämä oli ensimmäinen kerta kun saamelaiskonferenssi järjestettiin maan pääkaupungissa. Yhtenä syynä oli se, että toivottiin konferenssin saavan enemmän huomiota pääväestöjen joukkotiedotusvälineissä.

Kulttuurilautakunta asetettiin ensimmäistä kertaa 1989 ja sen tehtävä on mm. jakaa kulttuuri- ja kirjallisuustukirahat.

Saamelaisneuvostolla oli tällä kaudella seuraavat muut lautakunnat ja työryhmät: juridinen lautakunta , saamelaislasten tilanteen työryhmä, käsityön työryhmä, naislautakunta ja kielilautakunta. Neuvostolla oli myös Alkuperäiskansaosasto ja Ihmisoikeuksien osasto (1992-1996).

Saamelaisten 16. konferenssi, 15.-18.10.1996, Murmansk

Alkuperäiskansojen maailmanneuvoston 7. yleiskokous pidettiin Guatemala Cityssä 3.-10.12.1993. Pohjois-Amerikan saamelaisyhdistys (Saami Association of North America) sai 1994 tarkkailijan aseman Saamelaisneuvostossa. Vuosi 1993 oli YK:n alkuperäiskansavuosi.

Saamelaiskonferenssi oli historiallinen sikäli, että se pidettiin ensimmäistä kertaa Venäjän puolella Saamenmaata. Konferenssin teemana oli ”Kumppanuus arktisella alueella – saamelainen malli” (Partnership in the Arctic – The Sámi Model). Tämä kysymys oli tullut ajankohtaiseksi sen jälkeen kun Barentsinneuvosto oli perustettu 11.01.1993. Barentsinneuvosto olikin mukana Murmanskin konferenssia järjestämässä. Konferenssin toinen päivä oli omistettu Barentsin alueen alkuperäiskansoille. Esitelmiä pitivät Sven-Roald Nystö, Jeremei Aipin, Aleksandr Vuitsheiskij ja Jorunn Eikjok.

Konferenssissa kuultiin myös seuraavat puheenvuorot: Leif Halonen, Arktinen yhteistyö ja muu yhteistyö, Ingvar Åhrén, EU ja saamelaiset ja Lars-Nila Lasko, Saamelaiskonventioehdotus.

Saamelaisneuvoston juridinen lautakunta oli laatinut konventioehdotuksen, jossa on yhteensä 9 lukua ja 33 artiklaa. Konventio, joka olisi sopimus Ruotsin, Norjan ja Suomen välillä, turvaisi saamelaisille jonkinlaisen laillisen minimistandardin. Myös Venäjän saamelaiset tulisivat mukaan konventioon. Konferenssi hyväksyi julkilausuman tästä kysymyksestä ja valtiot ovat jatkaneet tätä työtä, joka on yhä kesken.

Konferenssi hyväksyi Saamelaisneuvoston uudet säännöt, mutta ilmeni erimielisyyksiä siitä, miten Suomen puolen edustajat tästä lähtien valitaan. Konferenssi kehotti Suomen saamelaiskäräjiä selvittämään asemaansa neuvoston ja muiden saamelaiskäräjien suhteen. Aikaa selvitykseen annettiin kaksi vuotta.

Saamelaisneuvoston kielilautakunta lakkautettiin 31.12.1996 ja kielityö siirrettiin saamelaiskäräjille ja Kuolan saamelaisjärjestölle. Konferenssi hyväksyi inarinsaamen ortografian, kolme uutta liputuspäivää ja saamelaisen käsityömerkin säännöt.

Konferenssi hyväksyi julkilausumia seuraavista kysymyksistä: Barentsin neuvoston alkuperäiskansojen edustus, Tenon ja muiden lohijokien pyyntioikeudet, saamelaismääritelmä ja Saamelaisinstituutin organisointi.

Jäsenjärjestöt hyväksyivät ja allekirjoittivat ns. Murmanskin julistuksen, jossa mm. vaaditaan että valtioiden tulee tunnustaa saamelaisten itsemääräämisoikeus.

Saamelaisneuvostolla oli tällä kaudella (1993-1996) seuraavat lautakunnat ja työryhmät: kielilautakunta (lakkautettiin 1996), kulttuurilautakunta, juridinen lautakunta ja naislautakunta. Neuvosto perusti ympäristöosaston (1995) ja hätäavun tukiryhmän (1995).

YK julisti ajanjakson 1995-2004 maailman alkuperäiskansojen vuosikymmeneksi (United Nations International Decade of the World's Indigenous Peoples).

Saamelaisneuvostolla oli 1996-1998 työryhmä, joka laati suunnitelman "Saamelaisten kulttuuri-poliittinen suunnitelma. Saamenmaan, jossa Norjan, Ruotsin, Suomen ja Venäjän saamelaiset asuvat, tulee kehittyä yhteiseksi saamelaiseksi kulttuurikentäksi". Työryhmä ehdotti mm. yhteistä saamelaista kulttuurirahastoa. Se tulisi saamelaisen parlamentaarisen neuvoston alaisuuteen. Ennen suunnitelman laatimista neuvosto oli järjestänyt laajan kulttuuriseminaarin 25.-26.4.1996 Kiirunassa.

Saamelaisneuvosto palkitsi 1994 ensimmäisen kerran saamenkielisen kirjan. Luettelo palkituista kirjoista, niiden tekijöistä ja kuvittajista vuosina 1994-2003 löytyy historiikin lopusta. WCIP:n eli Alkuperäiskansojen maailmanneuvoston hallitus kokoontui 30.10.-1.11.1995 Perussa ja samalla pidettiin seminaari ihmisoikeuksista. Neuvoston presidentti Jorge Valiente tapasi saamelaisneuvoston edustajia 31.3.1995 Ivalossa.

Saamelaisten 17. konferenssi, 28.-30.9.2000, Kiiruna

Helmikuun 6. päivänä 1997 oli kulunut 80 vuotta ensimmäisestä kansainvälisestä saamelaiskokouksesta, joka pidettiin 6.2.1917 Trondheimissa. Saamelaisneuvosto ja saamelaiskäräjät kokoontuivat 6.2.1997 samaan paikkaan ja allekirjoittivat sopimuksen Saamelaisten parlamentaarisen neuvoston perustamisesta. Tämä neuvosto on Norjan, Ruotsin ja Suomen saamelaiskäräjien yhteistyöelin.

Tällä kaudella Suomen saamelaiskäräjät vetäytyi Saamelaisneuvoston työstä 31.12.1998. Suomen saamelaisten keskusjärjestö (SGS) oli anonut jäsenyyttä ennen Murmanskin konferenssia, mutta konferenssi hylkäsi anomuksen. Saamelaisneuvosto hyväksyi silti SGS:n jäsenyyden tietyin ehdoin. Saamelaisten 17. konferenssi hyväksyi sitten lopullisesti SGS:n jäsenyyden. Konferenssi hyväksyi myös Saamelaisen kansanliiton ja Murmanskin alueen saamelaisjärjestön (OOSMO) jäsenanomuksen. Saami Siida of North America sai tarkkailijan aseman neuvostossa 1998. Sámi Eatnansearvi-järjestö menetti jäsenyytensä, koska kieltäytyi hyväksymästä ns. Murmanskin julistusta.

Vuoden 2000 saamelaiskonferenssin teemana oli itsemäärääminen. Neuvoston työn tarkoitus on konkretisoida itsemääräämiskäsite ja jatkaa keskustelua itsemääräämisen eri muodoista. Konferenssin yhteyteen oli järjestetty kulttuuriohjelmaa ja Sami Expo. Konferenssi hyväksyi ns. Kiirunan julistuksen, joka osoittaa suuntaviivoja tälle työlle. Julistuksessa on seuraavat osat: saamelaisyhteisö, kansojen välinen yhteistyö ja kansainvälinen solidaarisuus. Sen lisäksi konferenssi hyväksyi nämä julkilausumat:

1. Nuoret saamelaiset jotka haluavat ryhtyä harjoittamaan perinteistä elinkeinoa, 2. Alle kouluikäisten kieliympäristön parantaminen, 3. Kolmas maailmankonferenssi rasismia, rotusortoa ja muukalaisvihaa vastaan, 4. Nuorten julistus, 5. Julistus saamelaisten itsemääräämisoikeudesta, 6. Tiibetin

tilanne, 7. YK:n pysyvä alkuperäiskansafoorumi, 8. Ruotsin raportti 1999 YK:n rotusorron-vastaiselle komitealle, 9. Mi'kmaq intiaaneista, 10. Sápmi-nimen käytöstä, 11. Saamelaisten viisumivapaus Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Venäjällä ja vielä muutama muu lausuma.

Vuosina 1997-2002 Saamelaisneuvosto pohti työnsä uudelleen organisoimista. Syynä tähän oli se, että saamelaiskäräjät olivat toiminnassa ja tarvittiin työnjako niiden ja Saamelaisneuvoston välillä. Työn tuloksena perustettiin nämä osastot (maaliskuussa 2002):

- kulttuuriosasto, johon kuuluvat neuvoston kulttuurilautakunta ja kulttuurisihteeri. Osaston tehtäviin kuuluu kulttuurimäärärahojen jako ja ylipäätään työ saamelaiskulttuurin parissa (Leena Aikio, kulttuurisihteeri 2002 loppuun, osaston johtaja 2003 lähtien)
 - alkuperäiskansojen yhteistyöosasto (koordinaattorit, asiantuntijat J.B.Henriksen, Ann-Kristin Håkansson, Elise Valkeapää, Nils Ole Gaup, johtaja Gunhild Biret Sara-Buljo)
 - arktinen ja ympäristöosasto (koordinaattori Leif Halonen (2001), Nils Ole Gaup, asiantuntijat Jan Idar Solbakken, Ritva Torikka, johtaja Rune Fjellheim 15.6.-31.12.2002)
 - ihmisoikeusosasto (John B. Henriksen (koordinaattori 2001, Mattias Åhrén (koordinaattori 1.1.-10.3.2002, johtaja 10.3.-31.12.2002)
- Sen lisäksi perustettiin nämä osastot sillä ehdolla, että rahoitus järjestyy:
- projektiosasto
 - EU-asioiden osasto

Tällä kaudella YK:n taloudellinen ja sosiaalinen neuvosto asetti 28.7.2000 alkuperäiskansafoorumin jonka ensimmäinen yleiskokous pidettiin 12.-24.5.2002. Ensimmäinen presidentti oli Ole Henrik Magga.

Saamelaisneuvostolla on 1997 lähtien ollut vain yksi lautakunta: kulttuurilautakunta.

Kulttuuriosasto

Kulttuurimäärärahan jako, joka alkoi 1979, on jatkunut. Kulttuurilautakunta on vuosina 2000-2003 myöntänyt tukea hankkeille, työstipendeille ja opintomatkoille seuraavasti: 2000 – 94.185 euroa, 2001 – 74.003, 2002 – 94.185 ja 2003 + 100.000 euroa. Saamelaisneuvosto on saanut varoja saamelaista kirjallisuushanketta varten (Lue saameksi!), jonka tuloksena ilmestyi 1998 kolmi-kielinen kirjanen Čáŋa gillii! 1. Saamelainen kirjallisuus. 66 s.

Alkuperäiskansojen yhteistyöosasto

Alkuperäiskansojen yhteistyöosasto perusti kurssikeskuksen Guatemalan alkuperäisväestölle. Samassa maassa on toteutettiin kouluhanke. Osasto järjesti kursseja alkuperäiskansojen oikeuksista sekä Saamenmaassa että Tansaniassa.

Työ saamelaiskonvention parissa on jatkunut.

Yhteistyö EU:n kanssa on tuottanut tuloksia: vähemmistöjen poliittinen ohjelma, taloudellisia tukiohjelmia, aloitteita rasismia vastaan jne.

Toiminta Saamelaisten 17. konferenssin jälkeen

Vuosina 2001-2002 oli käynnissä mm. nämä hankkeet:

- alkuperäiskansojen koulutuskeskus (johtaja Ann-Kristin Håkansson)
- Guatemala-hanke (Elise Valkeapää)
- Nicaragua-hanke (Haldis Balto)
- Saami Summer Camp 2002 (Torill Wigelius, Marit Broch Johansen)

Yhteensä oli vuonna 2001 kahdeksan kehitystyöhanketta. Saamelaisneuvostolla oli yhteistyötä monien alkuperäiskansajärjestöjen kanssa, esim. ICC (Inuit Circumpolar Conference), RAIPON (The Association of Indigenous Minorities of North Siberia and the Far East of the Russian Federation).

Saamelaisneuvosto osallistui Europarlamentin alkuperäiskansafoorumiin yhdellä edustajalla. Neuvosto seuraa EU:n pohjoisia alueita koskevaa ohjelmaa. Neuvosto otti osaa Arktisen neuvoston työhön sekä ministeritasolla että eri työryhmissä.

Saamelaisneuvosto oli aktiivisesti mukana YK:n maailmankonferenssissa rotusortoa vastaan, joka pidettiin Etelä-Afrikassa elo-syyskuussa 2001. YK:n ihmisoikeuskomissio nimitti maaliskuussa 2001 ”special rapporteur’in”, jonka tulee seurata alkuperäiskansojen ihmisoikeuksia. Meksikolainen Rodolfo Stavenhagen nimitettiin tähän virkaan. Hän kävi Saamenmaassa.

Kulttuuriosasto jatkoi työtään vuoden 1998 kulttuurisuunnitelman parissa ja vei työn konkreettisemmalle tasolle. Suunnitelmassahan ehdotetaan yhteistä kulttuurirahastoa, joka olisi parlamentaarisen neuvoston alaisuudessa. Neuvosto järjesti 29.6.2001 Hetassa kulttuuripoliittisen seminaarin. Sen tarkoituksena oli esittää kulttuuripoliittinen suunnitelma, etsiä ja löytää kulttuuri-yrityksemme yhteistä perustaa ja löytää kulttuuripoliittikkamme tulevaisuuden haasteiden polku. Kulttuurilautakunta laati lokakuussa 2002 kulttuuripoliittisen raportin, johon kuuluu visio-osa ja toimenpide-ehdotukset.

Saamelaisneuvosto toteuttaa 2002-2005 Kuolan saamelaisradio-hanketta. Hankkeen johtajana on ollut Per Johannes Marainen. Hankkeen tuloksena Kuolan saamelaisradio on taas 31.12.2003 aloittanut lähetyksensä kahdesti viikossa Luujärven kaapeliverkossa. Radiolla on nyt studio Luujärven kansallisessa kulttuurikeskuksessa. Radio lähettää ohjelmaa sekä saameksi että venäjäksi.

Saamelaisneuvosto oli yhdessä Karasjoen kunnan kanssa mukana Luujärven kansallista kulttuurikeskusta koskevassa hankkeessa. Hankkeen tarkoitus oli korjata Tshum- talo, jotta kulttuurikeskus voisi muuttaa sinne. Ruotsin ulkoministeriö myönsi varoja korjaukseen. Kulttuurikeskus avattiin korjatussa talossa 14.6.2003.

Ihmisoikeusosasto on 2002 tehnyt työtä YK:n alkuperäiskansajulistuksen parissa. Osapuolet olivat 2003 hyvin lähellä sopimusta koskien alkuperäiskansojen itsemääräämisen määrittelyä.

Arktinen ja ympäristöosasto osallistui mm. alkuperäiskansojen kansainväliseen konferenssiin Kimberleyssä, Etelä-Afrikassa 19.-23.8.2002. Konferenssin teemana oli kestävä kehitys ja osallistujia oli noin 300 ympäri maailmaa.

Alkuperäiskansojen yhteistyöosasto on erityisesti työskennellyt Afrikan alkuperäiskansojen parissa, esim. Botswanassa ja Tansaniassa. Osasto järjesti mm. kursseja, jotka käsittelivät ihmisoikeuksia ja maanomistusoikeuksia.

Saamelaisneuvosto on muotoillut uutta kommunikaatiostrategiasuunnitelmaansa. Neuvosto haluaa vahvistaa tiedonjakamista ja parantaa yhteyksiä eri alkuperäiskansoihin. Neuvosto on myös uudistanut kotisivujaan.

Neuvosto perusti huhtikuussa 2002 kehitystyökomitean. Tämä komitea on työskennellyt kahden hankehakemuksen parissa. Toinen koskee pohjoinen-etelä-yhteyksiä ja siihen kuuluu esim. oppimateriaalin tuottaminen. Toinen koskee aihetta ”eurooppalainen politiikka ja alkuperäiskansat”.

Loppusanat

Pohjoismainen saamelainen yhteistyö täytti 2003 viisikymmentä vuotta ja Saamelaisneuvosto täyttää 2006 viisikymmentä vuotta. Saamelaisasiat ovat tänä aikana nopeasti edistyneet. Saamelainen yhteiskunta on 50 vuodessa kovasti muuttunut ja myös Saamelaisneuvosto on muuttunut. Saamelaiskonferenssit olivat pitkään tapaamisia, joissa kuunneltiin esitelmiä, hyväksyttiin julkilausumia ja valittiin Neuvoston jäsenet.

Tämän jakson jälkeen tuli aika, jolloin hyväksyttiin erilaisia ohjelmia. Jotkut ohjelmat hyväksyttiin yksimielisesti, joistakin äänestettiin.

1970-luvulla tulivat alkuperäiskansakysymykset mukaan ja nykyään niistä on melkein tullut Neuvoston päätyökenttä. Kun Neuvostoliitto hajosi ja tilalle tuli Venäjä, niin Kuolan saamelaiset liittyivät myös työhön. Kuka olisi esim. 1970-luvulla uskonut, että saamelaiskonferenssi joskus pidetään Venäjän puolella, mikä tapahtui 1996.

Saamelaiskäräjien perustaminen on myös muuttanut Saamelaisneuvoston työkenttää. Aiemmin Saamelaisneuvostolle kuuluneilla aloilla toimii nyt käräjät . On tullut saamen lippu, kansallislaulu jne.

Kulttuurin alalla Saamelaisneuvostolla on jo vakituinen paikkansa. Saamelaisneuvoston kulttuurimäärärahasta on tullut pysyvä instituutio.

Saamelaisneuvosto jatkaa nyt työtään saamenkansan hyväksi kaikissa neljässä maassa, joissa saamelaiset asuvat ja myös kansainvälisellä tasolla.

SAAMELAISNEUVOSTON PUHEENJOHTAJAT 1980-2004

1980 Matti Morottaja
1981 Marianne Nilsson
1982 Leif Halonen
1983-84 Helvi Nuorgam-Poutasuo
1985 Odd Erling Smuk
1986-87 Lars-Anders Baer
1988 Irja Seurujärvi-Kari
1989 Leif Halonen
1990 Lars-Anders Baer
1991 Leif Halonen

1992 Irja Seurujärvi-Kari
1993 Lars-Anders Baer
1994 Olav Mattis Eira
1995 Helvi Nuorgam-Poutasuo
1996 Nina Afanasjeva
1997-98 Olav Mattis Eira
1999-00 Lars-Anders Ber
2001-02 Anne Nuorgam
2003-04 Geir Tommy Pedersen

SAAMELAISNEUVOSTON TYÖNTEKIJÄT 1956-2004

Sihteeri/pääsihteeri

Karl Nickul 1956-1972
Samuli Aikio 1972-1977
Leif Rantala 1976-1984
Gunhild Sara 1985
Niilo Aikio 1985
Máret Sara 1986-1987
Nils Ole Gaup 1988-1995, 1999-2000,
2002
Tarja Porsanger 1992
Johannes Helander 1993-1994
Leena Aikio 1994-1998, 2000
John Trygve Solbakk 2001-2002
Anne Nuorgam 2002
Tarja Porsanger 2002 lähtien

Tilinpitäjä/taloussihteeri

Leena Aikio 1986-1989, 1991-1994
Sauli Guttorm 1994-1996
Veikko Laiti 1996-2002
Marja-Riitta Bogdanoff 2003 lähtien

Kulttuurisihteeri

Tarja Porsanger 1990-1991, 1992-1997,
1999
Helvi Nuorgam-Poutasuo 1989-1990
Maria Sofia Aikio 1991-1992, 1995, 1999
Leena Aikio 1999-2001

Kanslisti/sihteeri/hallintosihteeri

Marjaana Aikio 1978
Aira Lampila 1979
Leena Aikio 1979-1987
Eila Laiti 1983-1984
Anneli Länsman 1984, 1986
Maria Sofia Aikio 1986-1988

Anne Nuorgam 1987-1988
Päivi Magga 1987-1989
Riitta Aikio 1990
Seija Rasmus 1990-1995
Maret Paltto 1991-1992
Piia Länsman 1993-1994
Astrid Solhaug Guttorm 1994-1998
Seija Johansen 1995
Piia Nuorgam 1998-1999
Åse Márgget Holm 1999
Nils Pajuranta 2000, 2002
Milja Guttorm 2000
Outi Maria Paadar 2000, 2003 lähtien
Piia Nuorgam 2004

Arktinen ja ympäristöosasto

Leif Halonen 2001
Koordinaattori Nils Ole Gaup 2002
Osaston johtaja Rune Fjellheim 2002
lähtien

Alkuperäiskansojen yhteistyöosasto

Koordinaattori Ann Kristin Håkansson
2002
Osaston johtaja Gunhild Biret Sara Buljo
2002 lähtien

Ihmisoikeusosasto

John B. Henriksen 2001
Osaston johtaja Mattias Åhrén 2002
lähtien

Kulttuuriosasto

Osaston johtaja Leena Aikio 2002 lähtien
Astrid Solhaug 2003
Jenni Laiti 2004

Lisäksi on ollut projektityöntekijöitä, tulkkeja, kääntäjiä jne.

SAAMELAISNEUVOSTON KUNNIAPALKINTO 1985-2000

1985	Nils Aslak Valkeapää
1986	Lars Pirak
1987	Iver Joks
1988	Kathrine Johnsen
1989	Pekka Lukkari
1990	Edel Hætta Eriksen
1991	Matti Sverloff
1992	Mari Boine
1993	Nina Afanasjeva
1994	Samuli Aikio
1995	Aslak Nils Sara
1996	Ella Holm Bull
1997	Anna-Maria Blind
1998	Louise Bäckman
1999	Kuolan saamelaisyhdistys
2000	Mikkel Isak Mathisen Oskal

SAAMELAISNEUVOSTON KIRJAPALKINTO 1994-2003

1994	Mu ustibat ; Iraida Vinogradova/Peter Popov (kirjoittaja/kuvittaja) ja Šerres beaivi; Elvira Galkina/Jakov Jakovlev
1995	Juohkásan várri; Olavi Paltto
1996	Honkoŋ dohkka; Ulla Pirttijärvi
1997	Ii fal dan dihte; Inghild Tapio
1998	Jávva; Gun Aira, Ingegaard Vannar/Aino Hivand
1999	Bearralat Deatnogáttis; Eino V: Guttorm
2000	Biehtár ja Duommá jávren stulliba; Stig Riemme Gaelok/Kjell Ove Storvik
2001	Suoláduvvon; Kirsti Paltto
2002	Čiežain čáziin: Harald Gaski/Lars Nordström
2003	Árbbolaččat II: Jovvna-Ánde Vest